

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Dědické právo – analýza dosavadní a nové právní
úpravy**

bakalářská práce

Autor práce: Zdeněk Pelech
Studijní program: Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Vedoucí práce: JUDr. Věra Pražmová

Datum odevzdání práce: 2013

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Dědické právo – analýza dosavadní a nové právní úpravy dědického práva“ je teoreticky koncipovanou prací, která se dotýká problému změny úpravy dědického práva obsažené v občanském zákoníku, který vstoupí v platnost v roce 2014.

Práce se snaží dědické právo interpretovat s ohledem na jeho uplatňování v praxi. Načrtnut je vývoj dědického práva v českých zemích, prostor je věnován vymezení základních pojmů společných pro stávající i novou právní úpravu.

Cílem práce je podrobně popsat a definovat dosavadní a novou právní úpravu dědického práva a zároveň vystihnout základní rozdíly obou právních úprav. Na základě komparace obou právních dokumentů jsou posouzeny důsledky, které vyplývají ze změn v právní úpravě pro účastníky dědického řízení.

Práce je vypracovaná s pomocí informací a poznatků čerpaných z odborné literatury a právních norem. Byly vyhledány vhodné dokumenty k danému tématu a podrobeny obsahové analýze. Přednost byla dána právním předpisům a dokumentům.

Stěžejní částí práce je srovnání stávajícího a nového občanského zákoníku, a to oddílů, které se týkají dědického práva. Cílem této komparace je stanovení shodných a rozdílných prvků.

V závěru se bakalářská práce zabývá spojitostí sociálního zabezpečení s problematikou dědictví. S přihlédnutím k platným právním předpisům z této oblasti řeší přechod nároku na dávky po smrti zůstavitele. Je konstatováno, že z řešených dávek se za předpokladu, že nejsou splněny podmínky stanovené v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, stává předmětem dědictví pouze peněžitý nárok z důchodového pojištění. Dávky státní sociální podpory a příspěvek na péči se předmětem dědictví nestávají.

Práce vychází z faktu, že dědické právo je souhrn právních norem, upravujících přechod práv a povinností zemřelé osoby na jinou osobu, jejího dědice. Dědickým právem v subjektivním smyslu je oprávnění určitého subjektu stát se dědicem po zemřelé osobě. Aby mohlo proběhnout dědické řízení, je nutné, aby na straně zemřelé

osoby existovala vlastnická práva, která by mohla přejít na dědice. V případě účasti v dědickém řízení je nutné pamatovat, že na dědice přechází jak majetková práva, tak i majetkové povinnosti zůstavitele. Dědicové odpovídají i za dluhy zůstavitele.

Na tomto místě je vhodné podotknout, že úprava dědického práva v novém občanském zákoníku je velmi rozsáhlá. Obsažena je celkem v 245 paragrafech. Je možné konstatovat, že původní právní úprava byla rozšířena a byla zavedena nová opatření. Mění se tak stav, který nastal během 50. a 60. let, kdy právní úprava dědění byla v našem občanském právu výrazně redukována. Nově byly zavedeny nebo upraveny hlavně tyto části dědického práva: vydědění, zřeknutí se dědictví, vzdání se dědictví, dědictví ze zákona, dědické náhradnictví, odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele, právo na povinný díl a nepominutelný dědic. Dle nové úpravy může zůstavitel svou vůli projevit těmito způsoby: dědická smlouva, odkaz a závěť. Nutné je podotknout, že odkaz nečiní z odkazovníka dědice a ten z tohoto důvodu nevstupuje do dědického řízení. Toto opatření může přispět ke zrychlení vyřizování pozůstalosti a zároveň může pomoci snížit náklady spojené s přebíráním práv po zemřelé osobě, protože odkaz nemusí potvrzovat soud.

Dříve nebo později se s dědickým právem setká každý z nás, jinak řečeno každá fyzická osoba se stane nositelem subjektivních práv a povinností spojených s dědictvím, ocitne se v postavení účastníka dědického řízení. Nová právní úprava občanského práva, potažmo dědického, byla velmi potřebná, nalézá své příznivce i odpůrce. Z výsledků bakalářské práce vyplývá, že nová právní úprava poskytuje mnohem větší prostor pro vůli zůstavitele, a to hlavně zavedením dalších dědických titulů jako je dědická smlouva nebo možnost zřídit tzv. odkaz. Posílena je možnost dědění ze zákona, jelikož byly nově zavedeny další dvě dědické skupiny. Zde je patrná snaha o to, aby majetek zůstavitele zůstal v jeho rodině a přecházel na jednotlivce. Stát vstupuje jako dědic v nejkrajnějších případech. Nový občanský zákoník tak vychází z požadavků moderní společnosti, a přestože se zákonodárci vrací k principům, které české právo znalo již mnohem dříve, a postupně byly zapomenuty, jsou pro člověka neznalého právních dějin nové a místy poměrně komplikované.

Tato práce může sloužit jako úvod do problematiky dědického práva studentům i širší veřejnosti. Vzhledem k použitým zdrojům poskytuje i přehled literatury a právních dokumentů, které se týkají problematiky dědického práva. Může být použita jako informativní a učební materiál.

Abstract

The bachelor thesis called "Hereditary law" – The analysis of the current and new legislation of the hereditary law is a theoretically designed thesis, which points to the problem connected with changing the hereditary law legislation signed in the civil code, that will be valid in 2014.

This thesis is trying to interpret the hereditary law with a respect to its practice. There is also designed a development of the hereditary law in the Czech countries. There was given a space to the basic terms, common for the elementary terms for the current and new legislation.

The aim of this work is s detailed description and definition of the current and new legislation of the hereditary law and there will be also caught the basic differences of the bought legislations. On the base of the compare of both juridical documents, there will be evaluate impacts, which result from the changes in legislation for the participants of the hereditary proceeding.

The thesis is made of information taken from the technical literature and legal standarts. There were looked for suitable documents to the theme. After that, there was made an content analysis. The priority was given to the set of rules and documents.

The crucial part of the thesis is comparing the current and a new civil code, especially the parts, that content a hereditary law topic. This comparation aims to finding equal and different elements.

In the end, the bachelor thesis deals with themes like a social secure, with problems connected with hereditary. With a consideration of valid legislation from this area , the object of the hereditary solves a transfer and taxes after the dead of the testator. It is said, if the conditions Act No 155/1995 Coll about the pension system are not fulfilled, the object of the hereditary becomes only financial allowance from the pension insurance. The state social benefits and some contributions are not included in a hereditary.

The thesis comes out of the fact, that the hereditary law is a legislative summary, caring about transfer of the legislations and duties from the dead person to another person, her heir. Hereditary law, in a subjective sence, is an allowance of a certain

subject to become a heir after a dead person. To let the hereditary proceeding pass, it is necessary to have property rights, which could be transferred to the heir. In case of participation in a hereditary proceeding, it is necessary to keep in mind, that the heir gets not only all the property rights, but also all the duties of the testator. The heirs are even responsible for debts. It is suitable to say, that the hereditary law legislation in a new civil code is very wide. There are together 245 paragraphs. It is possible to say that the previous legislation was widened and new steps came out. The status, which became in 50.-60. years is changing, when the hereditary legislation in our civil law strongly reduced. These parts are mainly new: disinheritance, waiver of inheritance, waiver of heritage, inheritance law, inheritance of substitution liability for the debts of the deceased's heirs, the right to a compulsory part sidestepped heir. According to the new legislation, the testator can express his will in these ways: contract of inheritance, reference and testament. It is necessary to point out, that link does not make heir from legatee, so the legatee doesn't join in the hereditary proceeding. It can cause quicker steps to probate proceedings, and may help reduce the costs associated with taking over the rights of the deceased, because the reference does not confirm court. Sooner or later the law of succession meets each of us, in other words, each individual becomes the bearer of rights and obligations associated with heritage, finds himself in the position of party probate proceedings. The new rules of civil law, hence the inheritance was much needed, finds its supporters and opponents. It is visible, from the bachelor thesis, that the new law legislation provides much bigger space for the will of the testator, mainly the introduction of other titles such as inheritance, inheritance contract or option to establish the link. Strengthened the possibility of inheriting from the law, having been newly introduced next two heritage groups. Here is an effort to ensure that the estate of the deceased remained in his family and passed on to the individual. State enters as an heir in the most extreme cases. The new Civil Code is based on the requirements of modern society, and despite lawmakers return to the principles that Czech law knew much earlier, and were gradually forgotten, are ignorant of human history, new and sometimes even quite complicated. This work can be helpful as an introduction to the problems of inheritance law students and the general public. Due to its use of resources

and provides a review of the literature and legal documents relating to the issue of inheritance law. It can be used as an informative and instructional material.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Děkuji všem, kteří radou i jakoukoli pomocí přispěli ke vzniku této bakalářské práce, především paní JUDr. Věře Pražmové za odborné vedení.

Obsah

Úvod	12
1 Historický vývoj dědického práva	13
1.1 Římské právo	13
1.2 Vývoj dědického práva v českých zemích.....	14
1.3 Odúmrť	16
1.4 Testament.....	16
1.5 Vývoj dědického práva v moderní době.....	17
2 Vymezení základních pojmů v dědickém právu.....	18
2.1 Předpoklady dědění	20
2.1.1 Smrt zůstavitele	20
2.1.2 Existence dědění	20
2.1.3 Právní důvod dědění	21
2.1.4 Způsobilý dědic	23
2.2 Dědické řízení a jeho funkce	24
3. Nová právní úprava dědického práva	28
3.1 Základní rozdíly v nové a dosavadní právní úpravě dědického práva.....	29
3.2 Konkrétní změny v nové právní úpravě dědického práva	31
3.3 Dědická posloupnost v novém občanském zákoníku	38
3.4 Odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele.....	40
4. Problematika dědictví v sociální sféře	42
4.1 Pohřebné	43
4.2 Dávky důchodového pojištění	44

4.3 Dávky státní sociální podpory	45
4.4 Dávky sociální péče	46
4.5. Příspěvek na péči	47
Závěr	49
5 Seznam použitých zdrojů (literatury)	54
6 Klíčová slova	57

Úvod

Tématem bakalářské práce je Dědické právo – analýza nové a dosavadní právní úpravy. V roce 2014 má vstoupit v platnost nový občanský zákoník. Provedené změny jsou poměrně rozsáhlé a dotýkají se zásadních oblastí soukromého práva. Jednou z těchto oblastí je i dědické právo.

Dříve nebo později se s dědickým právem setká každý z nás, jinak řečeno každá fyzická osoba se stane nositelem subjektivních práv a povinností spojených s dědictvím, ocitne v postavení účastníka dědického řízení. Z tohoto důvodu byla vybrána, jako téma bakalářské práce, analýza obou právních úprav. Práce může posloužit jako informační a studijní materiál pro orientaci v dalších možnostech, jenž nová právní úprava nabízí.

Cílem práce je popsat a definovat dosavadní a novou právní úpravu dědického práva a vystihnout základní rozdíly obou úprav. Pozornost bude věnována stručnému přehledu vývoje dědického práva v našich zemích, a to z důvodu pochopení současných norem a také současného pohledu na dědické právo a dědictví. Další část práce bude zaměřena na vymezení základních pojmů užívaných v dědickém právu a průběh dědického řízení. Stěžejní úsek práce se zaměří na komparaci obou dokumentů upravujících dědické právo.

Dalším cílem práce je na základě komparace obou textů posoudit důsledky, které vyplývají z nové právní úpravy pro účastníky dědického řízení. Hlavně z pohledu zůstavitele, dále dědice a v neposlední řadě i např. věřitelů zůstavitele. Budou popsány podmínky, za kterých dochází k dědění.

Práce bude zpracována s pomocí informací a poznatků čerpaných z odborné literatury a právních norem. Budou vyhledány vhodné dokumenty k danému tématu a ty budou podrobeny obsahové analýze. Přednost bude dána právním předpisům a dokumentům.

Stěžejní částí je srovnání stávajícího a nového občanského zákoníku, a to oddílů, které se týkají dědického práva za cílem stanovení jejich shodných a rozdílných prvků.

1 Historický vývoj dědického práva

1.1 Římské právo

Současné právo má základy v římském právu. Římská říše po dlouhou dobu zažívala stabilitu a rozkvět. Tento fakt dal možnost k vývoji nebývale propracovaného právního systému. Byl zde položen základ nejobecnějšího dělení práva, a to na oblast soukromou (to, co se týká prospěchu jednotlivce) a oblast veřejnou (to, co se týká prospěchu státu). Tato prostá definice dopadá i na dnešní dělení práva. V Římské říši bylo velmi důkladně zpracováno i nabývání a pozbývání práv (7, s. 15). Součástí tohoto bylo i upravení tzv. dědické posloupnosti.

Dědická posloupnost je jedním ze základních pojmů dědického práva i v dnešní době. V římském právu se opírala o právní normu (právní norma mohla být dána zákonem, i pouze zvykovým právem), určující osobu dědice. Pokud byla osoba dědice určena tímto způsobem, jednalo se o tzv. zákonnou posloupnost. Byla-li osoba dědice určena v závěti vůlí zemřelého, jednalo se o posloupnost testamentární. Specifikou římského práva byla ta skutečnost, že určení dědice závětí, tedy posloupnost testamentární se vyvinula mnohem dříve než posloupnost zákonná. Vzájemný poměr obou posloupností se pravděpodobně ustálil v době, která není historicky doložena. Faktem je, že v období Zákona 12 desek tyto dva jevy vystupovaly vedle sebe jako zcela vyvinuté a hotové. Obvyklejší však v právních řádech bývá skutečnost, že zákonná posloupnost dědění je starší než dědění na základě závěti (5, s. 266).

Tehdejší právo neznalo možnost odmítnutí dědictví. Vůle dědice po zůstavitelově smrti nehrála žádnou roli. Z tohoto důvodu se jim říkalo dědici nutní. Majetek zůstavitele se mezi jeho nejbližšími dědici (zůstavitelova manželka (manžel) a děti) dělil podle hlav. Pokud se jednalo o vzdálenější příbuzenstvo a potomstvo, dědictví se dělilo podle kmenů. Vzdálenějšími potomky jsou např. myšleni vnuci a vnučky. Ti se pak dělili o díl, který připadal na jejich předka (10, s. 7). Závětí si zůstavitel,

pokud neměl vlastní dědice, mohl určit někoho jiného. Velmi přísně však byla upravena formální stránka pořízení závěti (5, s. 276).

1.2 Vývoj dědického práva v českých zemích

Dědické právo zaznamenalo velmi složitý vývoj. V době předhusitské se téměř nerozvinulo jako samostatné odvětví. Dědické poměry upravovalo tzv. právo zemské a dalším důvodem byla existence odúmrtního práva panovníka. Ten si vyhrazoval právo ke statkům, jejichž majitel zemřel bez potomků, ale i v případě, kdy potomky měl, ale jejich dědický nárok nebyl uznán. Rozvoj dědického práva tak nastal v 17. století. Za základ bylo vzato právo městské. Stanovena byla přesná pravidla dědění, forma závěti, okolnosti vylučující dědění i testamentární posloupnost. Vše bylo dáno pod vlivem římského práva (8, s. 5).

Území našeho státu nebylo součástí římské říše, přesto vliv jejího práva se projevil i mnohem dříve než v 17. století, a to při budování základů českého státu. Vzpomenout lze na tzv. Břetislavova dekreta (7, s. 16). Pro přijetí římského práva se jako vhodnější však ukázala doba od 13. století. Prvky římské právní kultury sebou přinášela hlavně církev. Učení členové církve pracující ve šlechtických kancelářích užívali římsko-právních pojmů zcela běžně. Církevní soudy od počátku postupovaly podle pravidel vyvinutých na římském základě (4, s. 30-31).

Zřídit závět českým šlechticům umožnila až Statuta Konráda Oty z roku 1189. Toto privilegium však nezaručovalo zůstavitelovu svobodnou vůli v určování jeho dědiců. Stále zde existovala omezení daná tzv. institutem rodinného nedílu. V tehdejší dědickém právu ten, kdo měl nedílné příbuzné, mohl vytvořit závět jen za předpokladu, že s tím jeho příbuzní byli srozuměni a s jeho vůlí souhlasili. Kdo neměl nedílné příbuzné, mohl závětí o rozdělení svého majetku rozhodnout pouze za předpokladu, že požádal o povolení panovníka a to mu bylo uděleno prostřednictvím tzv. mocného listu (1, s. 435).

Nedílové zřízení je majetkoprávní rodinné společenství pokrevně příbuzných, převzaté z předstátní doby (4, s. 70). Takto byl upraven vztah k majetku nejen v rodinách pánů a rytířů, ale i v rodinách poddaných.

Městské právo v této době upravovalo dědické poměry poddaných. Závěť nemohly vytvořit osoby stížené duševní chorobou a děti nedospělé. Poddaní svou závěť pořizovali pouze se souhlasem své vrchnosti (1, s. 436).

Podstatné dokumenty pro vývoj dědického práva v českých zemích jsou inaugurační diplomy vydané Janem Lucemburským v letech 1310 (pro Čechy) a 1311 (pro Moravu). Zde došlo k rozšíření tohoto práva na další dědice. Přednost měli potomci mužského pohlaví a dědit bylo možno až do 4 pokolení (kolene). Privilegium Vladislava Jagellonského (1497) umožnilo již svobodné pořizování testamentu. Dědicem se tak stávala ta osoba, která byla uvedena v testamentu jako právoplatný dědic. Pokud zůstavitel neurčil svého dědice, byl dědicem nejbližší příbuzný. Opět měl přednost příbuzný mužského pohlaví a teprve poté žena. Nebylo-li žádných těchto dědiců, majetek zůstavitele přecházel na panovníka. Došlo tedy k tzv. odúmrti (14, s. 154). Toto nařízení zrušilo omezení dědiců do 4. kolene. Na Moravě této výhody šlechta dosáhla až v roce 1587 od císaře Rudolfa II. Obnovené zřízení zemské pak úplně zrušilo rozdíly mezi dědici nedílnými a dílnými. Zavedeno bylo nové dědické právo, podle něhož byli dědici rozděleni do 5 tříd. Tím byl v českém právu plně přejet německý systém, který byl pod vlivem římského práva (4, s. 68).

Co se týká dědění žen, mohly dědit, jak bylo řečeno výše, pouze v případě, že se nedostávalo mužského dědice. Postupně se postavení žen měnilo k lepšímu, ale stejného postavení jako muži v této oblasti nedosáhly. Záměrem těchto opatření bylo, aby byl majetek soustředěn stále v rámci jedné rodiny. Pokud by se prosadil plný dědický nárok ženy, majetek z její původní rodiny by se tak dostal do rodiny jejího manžela (4, s. 68).

1.3 Odúmrť

Pokud zůstavitel neměl pokrevních dědiců, jeho majetek se stával tzv. odúmrť. Na prvním místě majetek připadal českému panovníku, protože panovník byl majitelem veškeré neosazené půdy. Půda po zemřelém majiteli se stala také neosedlou, tudíž připadla jemu.

Odúmrť poddaných připadala vrchnosti. Měštům odúmrť připadala jen po měšťanech, kteří městu přispívali, účastnili se jeho obrany nebo podléhali městským soudům. Odúmrtní právo později měly také kláštery, nemocnice, chudobince, ale jen v tom případě, že osoby, které u nich zemřely, neměly žádné dědice (4, s. 69).

1.4 Testament

Testament (tj. kšaft) je jednostranný právní akt, který zůstavitel činí o svém majetku a jeho účinky nastanou až po jeho smrti. Jak bylo řečeno výše, ten kdo neměl nedílné příbuzné, mohl o svém nemovitém majetku kšaftovat pouze se souhlasem panovníka, pomocí tzv. mocného listu. Pokud šlo o movité věci, testament se pro ně mohl volně pořizovat až od 16. století. Až Obnovené zřízení zemské přineslo svobodu zřídit si testament a zrušilo povinnost mocných listů. Dále umožnilo volně měnit nebo rušit již existující testament (4, s. 69-70).

Městské právo v tomto ohledu předběhlo právo zemské. Již od 14. století mohli měšťané všech královských měst sepisovat své testamenty. U písemného testamentu bylo potřeba svědky. Zemské právo požadovalo 2 až 3 zachovalé svědky (na Moravě jich bylo potřeba až 6). V městském právu při ústním i písemném testamentu stačili svědci 3 až 5. Písemné testamenty se opatřily pečeti zůstavitele, svědků, resp. úředního orgánu. Pečeť ověřovala podpis (4, s. 69-70).

Ustálená forma závěti (testamentu) se vytvořila až v době pozdější, v době absolutismu. Opět zde byl patrný vliv římského práva. Testament začínal invokací (tj. uvedením jména boha), dále obsahoval: odkaz duše, odkazy veřejným institucím,

odkazy blízkým osobám a služebnictvu, ustanovení dědice, kodiciální klauzuli, aby v případě neplatnosti mohla být považována alespoň za kodicil. Nedílnou součástí byl samozřejmě podpis a pečeť testátora a všech přítomných aktu sepisování závěti (1, s. 441).

1.5 Vývoj dědického práva v moderní době

Výrazný zlom ve vývoji práva nastává od 17. století. V této době začal být odstraňován tzv. právní partikularismus (roztříštěnost) a právo začalo být postupně sjednocováno (8, s. 5). Od poloviny 17. století vrcholila snaha o sjednocení a kodifikaci práva. Tato snaha vyústila roku 1812, kdy byl vydán rakouský Obecný občanský zákoník. Na našem území platil do konce roku 1950. Dle této úpravy docházelo po smrti zůstavitele pouze ke vzniku práva na dědictví, nikoli bezprostřední přechod majetku na dědice. Majetek přešel na dědice až po pravomocném rozsudku soudu o odevzdání pozůstalosti (tzv. odevzdací listina). Než k tomuto došlo, pozůstalost tvořila zvláštní subjekt práva, tzv. ležící pozůstalost (6, s. 10).

Status ležící pozůstalosti byl definitivně zrušen až novou právní úpravou v roce 1964. Dědictví dědic nabývá v okamžiku zůstavitelovy smrti. Jedna z posledních novel občanského zákoníku byla provedena v roce 2004, s platností od 1. 1. 2005. V současné době by nový Občanský zákoník měl platit od 1. 1. 2014.

2 Vymezení základních pojmů v dědickém právu

Dědická právní úprava je součástí základního odvětví práva, a to práva občanského. Právo občanské je soubor právních norem, které zakotvují základní majetkové postavení osob fyzických i právnických. Dále upravuje základní vlastnické poměry mezi nimi. Vymezuje právní prostředky, na základě nichž vznikají, mění se a zanikají práva a povinnosti těchto vztahů. Poté obsahuje sankce za porušení subjektivních práv a povinností vyplývajících z těchto povinností. Toto vychází ze zásady rovnosti účastníků soukromoprávních vztahů (3, s. 47).

Pro správné pochopení úpravy dědického práva je nezbytné vyložit a ujasnit si význam nejčastějších pojmů, které se v této právní úpravě vyskytují.

Na úvod je nutné vymezit zastřešující pojem dědické právo. Definice se liší podle jednotlivých autorů. Pro potřeby práce uvádím následující. Souhrn práv a závazků zemřelého, pokud nejsou ryze osobní povahy, se nazývá pozůstalostí a právo ujmout se této pozůstalosti se nazývá právem dědickým (12, s. 197). Tak zní nejjednodušší definice dědického práva. Věc je však o něco složitější.

Dědické právo upravuje právní vztahy vznikající po smrti fyzické osoby při přechodu jejího majetku na právní nástupce. Smrtí sice zanikají ta práva a povinnosti, která byla neoddělitelně spjata s osobou zemřelého, avšak další práva nezanikají, pouze přecházejí podle stanovených pravidel (právě v dědickém právu) na určené osoby. V tomto případě je dědické právo spojeno s právem vlastnickým a navazuje na něj (9, s. 97). Dědictví je také zaručeno v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České Republiky. Dědění je zaručeno v článku 11 a odstavci 1 (26).

Dědickým právem v objektivním smyslu je souhrn právních norem, upravující přechod práv a povinností zemřelé osoby na jiné subjekty. Dědickým právem v subjektivním smyslu pak chápeme oprávnění určitého subjektu stát se dědicem po zemřelé fyzické osobě (7, s. 268).

K pramenům dědického práva patří především občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v platném znění. K dalším pramenům patří občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, který v ustanoveních § 175a – § 175z upravuje dědické řízení. Dědické řízení

vedou notáři. Z tohoto důvodu je důležitý zákon č. 385/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) v platném znění (21, 25). Jejich odměna v dědickém řízení se řídí vyhláškou č. 612/1992 Sb. Výše dědické daně vybírané v souvislosti s dědickým řízením a nabýváním dědictví se řídí zákonem č. 357/1992 Sb., ve znění zákona č. 420/2003 Sb. (7, s. 268).

Majetek zanechaný zemřelou osobou, který je předmětem dědění, je v zákoně označen jako „dědictví“. Pro tento majetek je užíván i další pojem, a to pozůstalost. Rozdíl je v tom, k jaké osobě je majetek vztažen. Dědictví se užívá v případě, že se bere zřetel k osobám právních nástupců zůstavitele. Při použití pojmu pozůstalost je pozornost obrácena k osobě zemřelého, tedy k tomu, kdo majetek zanechal. Tato osoba se v právní terminologii nazývá „zůstavitel“. Je to osoba zemřelá, od které se odvíjí dědické nástupnictví. Osoba závěť pořizující je nazvána „pořizovatel“. Znamená to, že své majetkové poměry teprve upravuje závětí (6, s. 11).

Pojem „dědic“ je v objektivním dědickém právu užíván trojím způsobem. Je to ta osoba, které svědčí dědický titul – závěť nebo zákon a z tohoto důvodu je k dědění povolána. Takový dědic má pak právo dědictví odmítnout. Pokud se tak stane, přestává být dědicem. Je to i ten, kdo dal výslovně najevo, že dědictví neodmítá a dále je to ten, který dědictví nabyt (6, s. 11). Dědic je nositelem subjektivního dědického práva (viz výše). Dědicem je nejčastěji osoba fyzická, ale může to být i osoba právnická, či dokonce stát. V tomto případě je stát považován za právnickou osobu. Fyzická osoba může dědit jak na základě zákona, tak i na základě závěti, právnická osoba se může stát dědicem pouze na základě závěti. Pokud dědic dědí na základě závěti, nazývá se „zavětní – testamentární dědic“. Ten, kdo dědí na základě zákona, nazývá se „zákonný dědic“. Ochrane zákona se těší tzv. „neopomenutelní dědicové“. Na dědice přechází jak majetková práva, tak i majetkové povinnosti zůstavitele. Dědicové odpovídají i za dluhy zůstavitele (7, s. 268).

2.1 Předpoklady dědění

Občanský zákoník stanovuje celkem 4 předpoklady nabytí dědictví:

1. smrt zůstavitele,
2. existence dědictví,
3. dědický titul,
4. způsobilý dědic

2.1.1 Smrt zůstavitele

Aby mohlo dojít k dědickému řízení, musí být smrt zůstavitele zjištěna předepsaným způsobem. Lékař vystaví list o prohlídce mrtvého, ten zašle na příslušnou matriku, kde je proveden zápis do knihy úmrtí. Na tomto základě je vystaven úmrtní list (7, s. 269).

Pokud takto nelze smrt prokázat, je prováděn postup dle občanského soudního řádu. Na návrh může soud zahájit řízení o prohlášení za mrtvého. Ten také fyzickou osobu po určité době prohlásí za mrtvou. Všechny podmínky upravuje občanský soudní řád v § 195 až § 200 (23).

2.1.2 Existence dědění

Aby mohlo proběhnout dědické řízení, je nutné, aby na straně zůstavitele existovala vlastnická práva, která by mohla přejít na dědice. Jen takto může dědictví vzniknout, protože je to v podstatě přechod majetku zůstavitele na dědice. V rámci dědění hovoříme hlavně o přechodu aktiv na dědice. Zanechá-li zůstavitel nějaká aktiva, pak dědic zároveň s nimi dědí i pasiva. Děděný majetek tak má povahu celku. Znamená to,

že pokud dědictví dědic přijme, přecházejí na něj i dluhy, vzniklé za zůstavitelova života (6, s. 15-24).

2.1.3 Právní důvod dědění

Dědické právo České republiky uznává dva právní důvody dědění (tj. dva dědické tituly), a to zákon a závěť. Dědění ze závěti upravuje občanský zákoník v § 476 – § 480. Závěť musí být napsána vlastní rukou nebo v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu. V závěti musí být uvedeno přesné datum, kdy byla závěť sepsána. Svědky mohou být pouze osoby způsobilé k právním úkonům. Zůstavitel může závěť zrušit, pokud zničí listinu, na které závěť byla napsána (21).

Dědění ze zákona je uplatňováno v případě, že zůstavitel své majetkové poměry ještě před smrtí neupravil závětí. Pro tento případ jsou pozůstalí rozděleni do čtyř skupin. Současná podoba dědických skupin je uplatňována podle novely občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., s účinností od 1. 1. 1992. Do třetí dědické skupiny byli zahrnuti synovci a neteře (první potomci sourozenců zůstavitele). Nově byla zavedena čtvrtá dědická skupina, kam byli zahrnuti prarodiče, strýcové a tety (potomci prarodičů). V roce 2006 byla rozšířena první a druhá dědická skupina o partnery stejného pohlaví, kteří před příslušným matričním úřadem spolu vstoupili do partnerství. V každé dědické skupině dědí dědicové rovným dílem. Pokud není dědiců v jedné skupině, nastupují dědici další skupiny (6, s. 51). Dědické skupiny jsou definovány v občanském zákoníku, § 473 - § 475a.

V první skupině dědí zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejným dílem. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.

Nejjednodušší situací, jaká může nastat, je stav, kdy rodinu tvoří dva rodiče a dvě dospělé děti, nejsou mezi nimi žádné rozpory. Děti v průběhu života dostávaly od svých rodičů cenné věci (dům, auto, vkladní knížku...) rovným dílem. Zemře-li jeden z rodičů, k dědění bude povolán druhý rodič a obě děti. Mezi tyto tři osoby bude

dědictví rozděleno rovným dílem, tj. každému jedna třetina. Může nastat situace, kdy některé dítě nebude dědicem, např. zemřelo dříve než jeho rodič, v tom případě bude jeho podíl rozdělen mezi jeho potomky, tj. mezi děti; nemá-li děti tak mezi vnuky. Bývalí manželové či manželky zůstavitele k dědickému řízení povoláni nebudou. Ze zákona v této skupině také nedědí druh či družka zůstavitele – druh či družka mohou dědit jedině jako závětní dědic. To, zda potomek zůstavitele pochází z nemanželského vztahu, nehraje žádnou roli. Má stejné povinnosti vůči svému rodiči a stejná práva při projednávání dědictví jako děti manželské. Pokud zůstavitel se svou manželkou či manželem neměl žádné potomky, nebude dědit sám. K dědickému řízení budou dále povolány osoby z druhé dědické skupiny. Naopak dítě zůstavitele může dědit samo, a to celý majetek (není-li dalších potomků a není-li manžela nebo partnera zůstavitele). V dědickém právu se nehledí na to, zda potomek, jenž bude dědicem, je zletilý či nezletilý. Nezletilost dědice nijak nebrání jeho nabytí dědictví (16).

Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí v druhé skupině manžel nebo partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel nebo partner však vždy nejméně polovinu dědictví.

Dědění podle pravidel druhé dědické skupiny, znamená, že zůstavitel nemá žádné dítě, vnouče, pravnouče – jednoduše žádného potomka, jinak by se dědictví projednávalo podle pravidel první dědické skupiny.

V druhé skupině může manžel (partner) dědit sám, nemá-li zůstavitel rodiče ani tzv. *spolužijící osobu*. *Spolužijící osoba* je označení pro osobu, která žila se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo byla odkázána výživou na zůstavitele. Zda vztah mezi zůstavitelem a *spolužijící osobou* vznikl z důvodu pokrevního svazku či nikoliv je bez právního významu. *Spolužijící osobou* tak může být třeba vzdálená sestřenice z matčiny strany, která se zůstavitelem bydlela, sdílela s ním náklady na bydlení a pečovala o něj. *Spolužijící osobou* může být dítě svěřené zůstaviteli do pěstounské péče, nebo druh či družka. Záleží pouze na době sdílení jedné domácnosti

spolužijící osoby se zůstavitelem před jeho smrtí a na tom, zda soužití vedlo k společné úhradě potřeb nebo zůstavitel osobu spolužijící vyživoval. Spolužijící osoba však nikdy nemůže dědit sama, vždy se hledí na další příbuzné zůstavitele. Např. po zjištění, že zůstavitel nemá manžela, by se pátralo po jeho sourozencích. Až zjištěním, že zůstavitel nemá bratra ani sestru, mohlo by se dědické řízení skončit a celý majetek zůstavitele potvrdit spolužijící osobě, jakožto jedinému dědici.

Před ostatními dědici je manžel (partner) zvýhodněn tím, že zdědí minimálně polovinu dědictví, viz výše (16).

Nedědí-li manžel, partner ani žádný z rodičů, dědí v třetí skupině stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti (21).

V rámci této skupiny může spolužijící osoba zdědit po zůstaviteli celý jeho majetek, ale pouze za předpokladu, že zůstavitel neměl sourozence. Tato dědická skupina jako první počítá s tím, že mohou dědit synovci a neteře zůstavitele (16).

Nedědí-li žádný dědic ve třetí skupině, ve čtvrté skupině dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti (21).

Tato dědická skupina je v podstatě zbytkovou skupinou dědiců. Zůstavitel byl osamělý, neměl potomky, neměl sourozence, neměl spolužijící osobu, měl pouze prarodiče případně prastrýce či pratetu (tetu či strýce matky nebo otce zůstavitele). Pokud se nikdo takový nenajde, bude jediným dědicem stát (16).

2.1.4 Způsobilý dědic

Způsobilým dědicem se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která neztratila právní způsobilost k nabytí majetku děděním. Právní způsobilost k děděním může fyzická osoba pozbyt např., pokud spáchá úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, či jeho rodině a je za něj pravomocně odsouzena (10, s. 30). Další důvod, kdy se dědic stává

nezpůsobilým, je pokud se dopustí zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele. Od dědické nezpůsobilosti je nutné odlišovat tzv. vydědění. Vydědění je samostatný institut (7, s. 272).

V souvislosti s definicí způsobilého dědice, je také nutné zmínit tzv. ochranu oprávněného dědice, zjistí-li se po projednání dědictví, že oprávněným dědicem se stal někdo jiný, pak je ten, kdo dědictví neoprávněně nabyl, povinen vydat oprávněnému dědici získaný majetek. Vše se řídí podle zásad bezdůvodného obohacení. Nepravý dědic má právo, aby mu oprávněný dědic uhradil náklady, které na majetek z dědictví byly vynaloženy, zároveň mu náleží užitky z dědictví. Pokud se však prokáže, že si byl vědomý toho, že je nepravým dědicem, oprávněný dědic má povinnost mu nahradit pouze nutné náklady a nepravý dědic mu kromě dědictví vydá i případný užitek z dědictví (9, s. 115).

V praxi se můžeme setkat s pojmem neznámý dědic. Za neznámého dědice lze považovat osobu, o níž lze mít mínění, že je dědicem, avšak není známé její jméno, ani kde a zda žije. Za dědice neznámého pobytu se pak považuje dědic, který je známý, ale zdržuje se na soudu neznámém místě (7, s. 272).

Soud vyrozumí dědice o jeho dědickém právu písemně. Pokud o sobě dědic nedá vědět ve stanovené lhůtě, soud k němu pak během dědického řízení nepřihlíží a případně jedná s ostatními, v úvahu přicházejícími, dědici (7, s. 272).

2.2 Dědické řízení a jeho funkce

Pro potřeby práce zde uvedeme stručnou charakteristiku dědického řízení a jeho průběhu. Dědické řízení je považováno za zvláštní druh občanskoprávního řízení, jeho základy spočívají na dvou základních principech (10, s. 129-133). Podobně jako každé soudní řízení se dále řídí obecnými principy fungování soudnictví (např. princip nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, princip zákonného soudu a zákonného soudce). Další principy jsou vlastní pouze civilním procesům a další pak zase platí jen

pro řízení nesporné. Některé jsou pak zvláštními zásadami platnými pouze pro řízení dědické (6, s. 139).

Dle platné právní úpravy se dědické řízení zahajuje i bez návrhu, po každé zemřelé osobě. Stát prostřednictvím soudu, popř. kvalifikovaného notáře zjišťuje právní nástupce zemřelé osoby, rozsah jejího majetku a dluhů. Závěry jsou pak vyjádřeny v rozhodnutí, které je veřejnou listinou. (6, s. 137). Dědické řízení tak sleduje dvojí cíl:

1. zjištění právních nástupců (dědiců) zůstavitele,
2. zjištění majetku a dluhů zůstavitele (6, s. 145).

Ke zjišťování dědiců se vztahuje šetření podle § 175 občanského soudního řádu, zda je v evidenci závětí vedena závěť zůstavitele. Dále se zjišťují údaje o dědicích a obsahu závěti. Následně se vyrozumí dědici o jejich dědickém právu a o jejich možnosti odmítnout dědictví (23).

Zjišťování majetku a dluhů zůstavitele se týkají ustanovení, která upravují šetření v evidenci manželských smluv, opatřování údajů potřebných pro zjištění majetkových poměrů (majetku i dluhů) zemřelé fyzické osoby. Nezanechal-li zůstavitel majetek, soud řízení zastaví. Jestliže zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, může jej soud vydat tomu, kdo se postaral o pohřeb a řízení zastaví. Nebylo-li řízení zastaveno, vyrozumí soud ty, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou dědici, o jejich dědickém právu a možnosti dědictví odmítnout ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byli o právu dědictví odmítnout vyrozuměni. Tato lhůta může být soudem z důležitých důvodů prodloužena. Současně jsou dědicové poučeni o náležitostech a účincích odmítnutí dědictví. Vyrozumění včetně poučení doručí soud do vlastních rukou nebo je dá ústně, pak v protokole musí být uvedeno, že se tak stalo. Na podkladě zjištění o majetku určí soud obvyklou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví, popřípadě výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele. Pokud je dědictví předlužené může se dědic s věřitelem zůstavitele dohodnout, že dědictví bude přenecháno věřitelům k úhradě dluhů. Pokud soud tuto dohodu neschválí, pokračuje se dále v dědickém řízení. Dědické řízení je skončeno usnesením (23).

Soud v usnesení o dědictví: (23)

- 1. potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici, nebo*
- 2. potvrdí, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu, nebo*
- 3. schválí dohodu o vypořádání dědictví nebo dohodu o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů, nebo*
- 4. potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě.*

Dle výše řečeného lze principy právní úpravy dědického práva vymezit takto. První princip, podle kterého se dědické řízení řídí, je tedy princip obligatornosti dědického řízení. Tento princip spočívá v tom, že každé úmrtí fyzické osoby vede k zahájení dědického řízení. Nebere se ohled na to, zda o dědictví dědici mají zájem a zda zemřelá osoba měla nějaký majetek. Dále právní úprava spočívá na druhém principu ingerence státu do dědických právních vztahů. To znamená, že stát ovlivňuje uspořádání dědických vztahů. Tento princip doplňuje § 460 občanského zákoníku: *Dědictví se nabyvá smrtí zůstavitele*. Dědictví může být nabyto pouze v řádně provedeném řízení. Pravidla dědického řízení upravuje občanský soudní řád. Zákonem stanovené úkoly jsou pověřeni provádět notáři. Podle § 38 občanského soudního řádu, provádí tyto úkoly za odměnu (6, s. 137).

Dle zákona 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, je notář fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil notářským úřadem. Notářským úřadem se rozumí soubor pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené zákonem. *Výkonem notářství se rozumí sepisování veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin do úschovy a dále přijímání peněz a listin do úschovy za účelem jejich vydání dalším osobám. Notářskou činnost vykonává notář nestranně (25)*. Za činnost notáře náleží notáři odměna, náhrada za promeškaný čas a náhrada hotových výdajů. Je-li notář

plátcem daně z přidané hodnoty, rovněž částka odpovídající této dani (25). Odměnu notáře platí ten, kdo žádá notářský úkon, v případě dědického řízení je to dědic.

S odměnou notáři souvisí i daň dědická. Poplatníkem daně je dědic, který nabyl dědictví pravomocným rozhodnutím soudu. *Základem daně dědické je cena majetku nabytého jednotlivým dědicem snižena o:*

- 1. prokázané dluhy zůstavitele, které na dědice přešly zůstavitelovou smrtí,*
- 2. cenu majetku osvobozeného podle tohoto zákona od daně dědické,*
- 3. přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele,*
- 4. odměnu a hotové výdaje notáře pověřeného soudem k úkonům v řízení o dědictví a cenu jiných povinností uložených v řízení o dědictví,*
- 5. dědickou dávku prokazatelně zaplacenou jinému státu z nabytí majetku děděním v cizině, je-li tento majetek též předmětem daně dědické v tuzemsku (24).*

O problematice placení odměny notáře, dědické daně a dědění dluhů z hlediska sociálně znevýhodněných dědiců, viz níže.

3. Nová právní úprava dědického práva

Současný občanský zákoník platí od roku 1964 a za dobu jeho platnosti byl mnohokrát novelizovaný. V současné době již přestával vyhovovat požadavkům moderní společnosti, a proto byl vytvořen nový legislativní dokument.

Nový občanský zákoník přinese spoustu nových změn v oblasti soukromoprávních vztahů, které ovlivní průběh celého života člověka (20).

Nový občanský zákoník byl vytvořen Ministerstvem spravedlnosti České republiky a jeho účinnost má nastat od 1. 1. 2014. Občanský zákoník tak prošel mnoha rozsáhlými změnami a upravena je samozřejmě i část týkající se dědického práva. Celou novou úpravu lze charakterizovat tím, že se jí prolíná snaha co nejvíce vyhovět vůli zůstavitele.

V úvodu nového občanského zákoníku jsou opět stanoveny základní principy soukromého práva, a tedy i dědického práva. Uvést je možné např. tyto, obsažené v ustanovení § 2 a § 3:

- Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.
- Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.
- Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že
 - každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,
 - rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,
 - nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,
 - daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,

- vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká,
- nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.
- Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva (22).

3.1 Základní rozdíly v nové a dosavadní právní úpravě dědického práva

První a zásadní změna v právní úpravě dědického práva je její rozsah. Zatímco původní právní úprava byla obsažena v § 460 až § 487, nová právní úprava je stanovena v rozsahu § 1475 - § 1720, tedy celkem na 245 paragrafech. Je tedy mnohem podrobněji upravena než ostatní části občanského zákoníku. Je možné konstatovat, že původní právní úprava byla podstatně rozšířena a byla zavedena nová opatření.

Úprava dědického práva se nachází v třetí hlavě třetí části a je rozdělena do osmi dílů a 245. Díl první se zabývá právem na pozůstalost, díl druhý pořizem pro případ smrti, díl třetí odkazy, díl čtvrtý zákonnou dědickou posloupností, díl pátý povinnými dědickými díly, díl šestý právy některých osob na zaopatření, díl sedmý přechodem pozůstalosti na dědice a konečně díl osmý zcizením dědictví.

Jak bylo řečeno výše, velký prostor je věnován uplatnění autonomie vůle zůstavitele. Vedle závěti je nově zavedena i dědická smlouva, ustanoven je výčet dědických titulů a zaveden institut odkazu. Pro ilustraci jak velký prostor je věnován ošetření vůle zůstavitele, je možno uvést rozsah paragrafů, ve kterých jsou stanoveny všechny náležitosti závěti. Jedná se o § 1494 - § 1581.

Rozdíl je možné nalézt hned v úvodním ustanovení. Oproti původní úpravě je v novém zákoníku jasně definováno, co je dědické právo, pozůstalost a komu náleží dědické právo:

- *Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.*

- *Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.*
- *Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím (22).*

Pro srozumitelnost je třeba upozornit na rozdíl v pojmu pozůstalost a dědictví, používaných v novém občanském zákoníku. Pozůstalost je širším pojmem než pojem dědictví. Dědictvím se rozumí ta část z pozůstalosti, která skutečně přejde na zůstavitelovy dědice. Do pozůstalosti totiž přechází např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována (19).

V původní právní úpravě bylo jasně stanoveno pouze, že dědictví se nabývá smrtí zůstavitele. Dále byl upraven způsob nabývání dědictví: *dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů. Nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nastupují místo něho dědici ze zákona. Nabude-li se ze závěti jen část dědictví, nabývají zbývající části dědici ze zákona. Dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu (21).*

V nové právní úpravě je toto definováno poněkud odlišně: *dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe (22).*

Důležité je, že k závěti přibyla dědická smlouva. Dědickou smlouvu původně z našeho dědického práva vyřadil socialistický občanský zákoník z roku 1950. Naproti tomu se zvláště ve výčtu dědických titulů neuvádí dovětek (kodicil, tj. dodatek k závěti), protože dovětkem se dědici k dědictví nepovolávají. Dovětek je chápán pouze jako doplnění závěti, v podstatě jako její součást, nikoli jako zvláštní samostatný titul (2, s. 602).

Zajímavé je si povšimnout, že nový občanský zákoník dědické tituly uvádí stejně jako starý občanský zákoník podle právní síly, ale na první místo již neklade dědění ze zákona, ale z dědické smlouvy. Zákon je uveden až na posledním místě, tak jak se postupuje v praxi.

3.2 Konkrétní změny v nové právní úpravě dědického práva

Novinkou oproti staré úpravě je, že v úvodních ustanoveních je stanoven tzv. **odkaz**. Tímto způsobem se podle nové právní úpravy sice z člověka, kterého zůstavitel označil jako odkazovníka, nestane dědic, ale má právo na vydání určité věci, či několika věcí, nebo na zřízení určitého práva. Pokud s tím nesouhlasí, může se odkazu zřeknout.

Zřízení odkazu je dále upraveno v díle třetím, v § 1594 až § 1601. Podobně jako u dědické smlouvy (viz níže) nemůže zůstavitel pomocí odkazu převést celou svou pozůstalost na odkazovníka. Každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina nezatížená odkazy. Zatíží-li zůstavitel dědice více, dědic má právo se dovolávat poměrného zkrácení odkazu.

V praxi odkaz může vypadat následovně: zůstavitel chce nějaké blízké osobě, která mu např. pomáhala, zanechat nějakou věc. Odkazem přímo určí, že osoba XY získá po jeho smrti sbírku mincí. Výhodou je, že osoba XY nebude dědicem, čili se neúčastní dědického řízení a dojde k jeho zrychlení. To že odkazovník není dědicem, je pro něj další výhodou, jelikož tak na něj případně nepřechází povinnost uhradit zůstavitelovy dluhy, viz níže. Význam odkazu tedy spočívá hlavně v posílení možnosti projevit vůli zůstavitele a také v možnosti zrychlit dědické řízení.

Odkaz může zůstavitel odvolat třemi způsoby:

- odkázanou věc zničí, nebo ji zcizí a znovu nenabude,
- odkázanou věc změní takovým způsobem, že to je již věc jiná, nebo
- odkázanou pohledávku vymůže a vybere.

Zákoník dále stanovuje další pravidla o jednotlivých druzích odkazů a pamatuje také na situaci, kdy se odkazovníkem stává dítě. Upraveno je i nabytí odkazu. Odkazovník nabývá práva na odkaz smrtí zůstavitele, jelikož před smrtí zůstavitele nelze práva, která z odkazu vyplývají, převést na odkazovníka. To je rozdíl oproti darovací smlouvě, viz níže.

Novinkou je také to, že za dědice nebo odkazovníka lze povolat právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnická osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Dědicem se může stát také stát, to je rozdíl, protože za současné právní úpravy majetek zůstavitele na stát pouze přecházel, a to v případě, že zůstavitel neměl dědice ani ve čtvrté skupině, dle dědění ze zákona. Byť se na stát pohlíží jako na dědice, nemá právo odmítnout dědictví, ani právo na odkaz.

Dle stávající i nové právní úpravy dědic může dědictví odmítnout. Nová právní úprava dále umožňuje tzv. **zřeknutí se dědického práva**. Tato možnost je upravena v § 1484: *dědického práva se lze předem zříci smlouvou se zůstavitelem; není-li jinak ujednáno, působí zřeknutí i proti potomkům. Kdo se zřekne dědického práva, zřídá se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezřídá se tím práva z dědické posloupnosti.*

Zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.

Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu (22).

Toto opatření může vést k řešení mnoha problémů, které by mohly nastat při dědickém řízení. Umožňuje, aby si zůstavitel uspořádal svoje záležitosti ještě před svou smrtí a mohl je kladně ovlivnit.

Zachována zůstala možnost dědictví **odmítnout**. Ve stávající úpravě jsou odmítnutí dědictví věnovány § 463 - § 468. V novém občanském zákoníku je toto upraveno v § 1485 – § 1489 v podobném rozsahu i zásadách. Nové je tzv. **vzdání se dědictví** dle § 1490. Dědic, který před soudem dědictví neodmítl, se jej může v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice; učiní-li tak nepominutelný dědic, vzdává se tím také práva na povinný díl s účinností i pro své potomky. Pokud je však dědic vázán nařízením odkazu nebo jiným opatřením, které podle zůstavitelovy vůle může a má splnit jen osobně, nezbavuje se tím povinnosti splnit toto opatření.

Velkých změn se dočkala úprava **závěti**. Na rozdíl od současné právní úpravy je v novém občanském zákoníku jasně definováno, co závěť je: Závěť je odvolatelný

projev vůle, kterým se zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Opět je kladen důraz na to, aby bylo zůstaviteli co nejvíce vyhověno: *závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl (22).*

Podle závěti může dědic dědit pouze podíl, který mu závěť stanovuje, nebo celou pozůstalost. Pokud mu zůstavitel určil pouze část své pozůstalosti, na zbylou pozůstalost mají právo zákonní dědicové, pokud v závěti není výslovně určeno jinak.

Zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou určil za dědice, povolat tzv. náhradníka. Náhradníkům může povolat další náhradníky. Povolá-li takto zůstavitel několik náhradníků, dědí ten, který je výčtu nejbližší osobě, která měla původně dědit. Tuto instituci blíže upravuje §1507 až §1511 a je to další z mnoha rozšíření oproti současné právní úpravě.

Nová právní úprava upravuje pořizovací nezpůsobilost, byť současná právní úprava o pořizovací nezpůsobilosti explicitně nehovoří. Stanoveno je, že omyl zůstavitele při pořizování závěti způsobuje neplatnost závěti. Omyl je důležitý, pokud se týká osoby, které se zůstavuje, nebo věci či podílů, které se zůstavují. Pokud se prokáže, že něco z výše uvedeného bylo jen nesprávně popsáno, závěť je platnou.

Stanoveny jsou nově čtyři formy závěti. Stávající občanský zákoník připouští pouze první tři formy.

Jasně jsou stanoveny formy závěti:

- závěť napsaná vlastní rukou zůstavitele (holografní),
- závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele (allografní),
- závěť ve formě notářského zápisu,
- nově i závěť s úlevami - pouze tento druh závěti nevyžaduje písemnou formu.

Případy úlev při pořizování závěti jsou následující. Kdo je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, má právo pořádit závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Totéž právo má i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události (např. živelná katastrofa).

Je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořádit závěť ve formě veřejné listiny, může zaznamenat jeho poslední vůli starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá, za přítomnosti dvou svědků. Za stejných podmínek může zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli i ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn vykonávat pravomoci starosty.

Má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce.

Při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může být zaznamenána poslední vůle vojáka, nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitelem, nebo jiným vojákem v hodnosti důstojníka a vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Byla-li závěť takto pořizena, nelze její platnost popřít (22).

Pokud je zůstavitel naživu, pak závěť pořázená za přítomnosti tří svědků pozbývá platnosti uplynutím dvou týdnů. Závěť pořázená na palubě námořního plavidla, letadla, ve válce před velitelem vojenské jednotky ČR je omezená platností na tři měsíce. Tento fakt upravuje § 1549 nového občanského zákoníku.

§ 1550 nového občanského zákoníku obsahuje ustanovení k ochraně zůstavitele při pořizování závěti. Ten, kdo působil při pořázení závěti např. jako svědek, tlumočnick, úřední osoba, má povinnost zachovat o obsahu zůstavitelovy vůle mlčenlivost. Poruší-li tuto povinnost, odčiní zůstaviteli újmu, kterou mu tím způsobil.

Závěť se podle dosavadní právní úpravy ruší platnou závětí s pozdějším datem, pokud vedle ní nemůže obstát. Další způsob zrušení závěti je odvolání závěti. Odvolání musí mít formu, jaké je třeba k závěti. Zůstavitel zruší závěť také tím, že zničí listinu, na níž byla napsána.

Dá se říci, že nový občanský zákoník z tohoto vychází a tato ustanovení dále rozšiřuje. K odvolání závěti se vyžaduje zničení listiny, na níž byla závěť napsána. Zničí-li zůstavitel jen jeden z několika stejnopisů závěti, nelze z toho ještě usuzovat na její odvolání. Porušil-li zůstavitel listinu jiným způsobem, nebo neobnovil-li závěť, ač ví, že listina byla zničena nebo ztracena, závěť se tím také ruší.

Byla-li závěť pořizena ve formě veřejné listiny, má zůstavitel právo kdykoli požadovat, aby mu závěť byla vydána. Vydá-li se zůstaviteli závěť, považuje se za odvolanou.

Zruší-li zůstavitel novější závěť a dřívější uchová, má se za to, že dřívější závěť nepozbyla platnost a hledí se na ni, jako by nebyla zrušena.¹

V této části je nezbytné poznamenat, že v současné právní úpravě platilo, že pokud zůstavitel zapomene uvést tzv. nepominutelného dědice do závěti, ta část závěti se stane neplatnou. Toto upravuje § 479: *nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť tomu odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků.*

V novém občanském zákoníku je tato situace ošetřena jinak. Opomenutí nepominutelného dědice pouze zakládá jeho právo dožadovat se vyplacení jeho povinného podílu. Blíže viz § 1654: *nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu. Jsou-li pro to na straně dědiců zvlášť závažné důvody a lze-li to na nepominutelném dědici rozumně požadovat, může soud povolit splátky na povinný díl nebo odklad jeho splatnosti; pohledávka se však úročí ode dne, kdy byla původně splatná.*

Z výše řečeného plyne, že pořizování závěti bylo podstatně upraveno. Objevily se takové možnosti jako např. sepsat závěť na palubě lodi. Pokud se ovšem člověk k takovému kroku rozhodne, musí znát i další podmínky, které se k tomuto aktu vztahují. Je zde patrná snaha, co nejvíce vyjít vstříc člověku, který si hodlá závěť opatřit.

¹ Blíže viz §1577 - § 1580 nového občanského zákoníku.

Jak bylo řečeno výše, novinkou v právní úpravě dědického práva je možnost pořídit **dědickou smlouvu**. Dědickou smlouvu, která je co do právní síly nejsilnějším dědickým titulem, znalo naše právo do roku 1950, kdy byla z občanského zákoníku vyloučena (15).

Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Dědická smlouva vyžaduje formu veřejné listiny.

Zůstavitel uzavírající dědickou smlouvu musí být zletilý a plně svéprávný. Dědickou smlouvu nelze pořídit o celé pozůstalosti. Jedna čtvrtina musí zůstat volná. Pokud by chtěl zůstavitel, aby tato čtvrtina připadla druhému účastníkovi smlouvy, smluvnímu dědici, musí svoji vůli ošetřit závětí. Dědická smlouva nebrání zůstaviteli, aby se svým majetkem po jejím uzavření nakládal dle libosti. Své povinnosti vyplývající z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit pořízením závětí. V takovém případě s tím musí být smluvní dědic obeznámen a souhlasit s tím. Souhlas musí být učiněn opět formou veřejné listiny.

Zvláštní ustanovení platí pro dědickou smlouvu uzavřenou mezi manželi. Nový občanský zákoník upravuje tuto situaci takto: *manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem. Smlouvu mohou pro případ vzniku manželství uzavřít i snoubenci, ale smlouva se stane účinnou až vznikem manželství (22)*. Zajímavé je, že rozvodem se dědická smlouva neruší. Pokud by bývalí manželé chtěli po rozvodu dědickou smlouvu zrušit, musel by tak učinit soud. Soud by ji ovšem nezrušil, pokud by s tím nesouhlasil ten z manželů, který rozvod nezavinil a s rozvodem nesouhlasil. Přesné znění o dědické smlouvě je obsaženo v § 1592 - § 1593.

V novém občanském zákoníku zůstal zachován institut **vydědění**. Je opět rozšířen, ale důvody pro vydědění nepominutelného dědice zůstaly zachovány. Nepominutelného dědice lze tedy ze zákona vydědit z jeho práva na povinný díl z těchto důvodů:

- v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, stáří a jiných závažných případech,
- o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl,
- byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku,
- trvale vede nezřízený život.

Zůstavitel projeví svoji vůli o vydědění v listině o vydědění. Nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění. Vydědění je stejně jako závěť jednostranným právním úkonem a musí rovněž splňovat stejné formální náležitosti. Může být sepsáno vlastní rukou s vlastnoručním podpisem a uvedením data, na počítači před dvěma svědky s prohlášením, že jde o vydědění. Následně je nutné listinu před svědky podepsat současně i s připojením jejich podpisů, nebo je možné projev vůle o vydědění učinit formou notářského zápisu. Oproti závěti, však v listině o vydědění musí být uveden i konkrétní důvod, na jehož základě je potomek vyděděn. Vydědění může být vztáhnuto i na všechny ostatní potomky vyděděné osoby, pokud je tak v listině výslovně uvedeno (18).

Nové je zařazení možnosti zavést tzv. náhradnictví a svěřenecké nástupnictví. **Náhradnictví** je upraveno § 1507 - §1511. Zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě náhradníka. Dále náhradníkům může povolat postupně další náhradníky. Povolá-li zůstavitel takto několik náhradníků, dědí ten, který je ve výčtu nejbližší osobě, která dědictví nenabyla.

Svěřenecké nástupnictví je upraveno § 1512 - § 1524. Podstatou je určení, kdo má být dědicem dědice povolaného závětí v případě jeho smrti nebo v jiných případech, výslovně vyjmenovaných. Svěřenecké nástupnictví tuto možnost rozvíjí až do té možnosti, kdy zůstavitel určí dědicem svého dědice osobu, která ještě v době jeho života neexistuje. V praxi to zřejmě znamená, že může svěřeneckým nástupcem být např. jeho vnuk či vnučka.

Problém může nastat v případě, kdy zůstavitel určí jako náhradníka např. osobu, u které není znám její pobyt. Pokud bude hledána, může být protahováno dědické řízení, a tím budou vzrůstat náklady s ním spojené. Jak se těmto nástrahám vyhýbat zřejmě ukáže až praxe. Otázkou je, zda lidé budou možnost náhradnictví a svěrečného nástupnictví využívat.

3.3 Dědická posloupnost v novém občanském zákoníku

Co se týká dědické posloupnosti, dochází ke zvětšení okruhu možných dědiců ze zákona. Zákonná posloupnost je upravena v dílu čtvrtém, hlavy třetí nového občanského zákoníku, a to v § 1623 a následujících paragrafech. Zachováno zůstalo doposud uplatňované pravidlo, že pokud není pořízení pro případ smrti zůstavitele, nastupuje dědická posloupnost ze zákona.

Ošetřen je případ, kdy by dědickou smlouvou nebo závětí povolaný dědic nemohl dědit – byl by nezpůsobilý nebo by dědictví odmítl. V tomto okamžiku by také nastoupila dědická posloupnost ze zákona.

Dle § 1624 nového občanského zákoníku je stanoveno, kdy dochází k odúmrti: nedědí-li žádný dědic, a to ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic; stát však nemá právo odmítnout dědictví, ani právo na odkaz. Vůči jiným osobám má stát stejné postavení jako dědic (jinými osobami pravděpodobně mohou být např. věřitelé zůstavitele).

V nové právní úpravě jsou dědické skupiny nově rozšířeny z původních čtyř na šest. Zahrnut je tak velmi široký okruh osob, které by se mohly stát dědicem a je tak vyhověno tomu, aby se stát stal dědicem opravdu jen v krajním případě. Pátá a šestá skupina přispívá k rozšíření oprávněných osob. Poslední rozšíření dědických skupin proběhlo v roce 1991, kdy byla uznána čtvrtá dědická skupina, viz výše.

Co se týká úpravy první až třetí dědické třídy, nedošlo k významnějším změnám a tyto třídy jsou téměř úplně shodné s úpravou v současném občanském zákoníku

§ 473- § 475. Ve třetí třídě je pouze malé rozšíření, a to na děti zůstavitelových sourozenců. Ve čtvrté dědické třídě dělí stejným dílem prarodiče zůstavitele, to zůstalo stejné.

Nová je tedy pátá dědická třída. Upravena je v § 1639: *nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá. Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, připadne uvolněná osmina druhému členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo.*

Tato skupina zřejmě vznikla v důsledku potřeby ošetřit nabývání dědictví v případech, že zůstavitel nemá žádné potomky, případně není možno zahrnout do dědického řízení žádného mladšího člena rodiny. Tato skupina zároveň plně odpovídá současnému trendu prodlužující se délky života, kdy se pomalu stává méně neobvyklé setkat se s pradědy a prabábami zůstavitele.

Šestá třída dědiců je upravena v § 1640: *nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.*

V této skupině tedy dědí praneteře a prasynovci zůstavitele. Dále dědí potomci prarodičů zůstavitele – tedy tety a strýcové. Nedědí-li tety a strýcové, budou dědit jejich děti – sestřenice a bratrance zůstavitele.

Jsem toho názoru, že rozšíření dědických skupin umožňuje více specifikovat postavení dědiců a je poměrně přehledné. Zvětšuje šanci, že majetek zůstane v rodině zůstavitele, posiluje tedy pozici dědiců z řad příbuzných zůstavitele a snižuje roli státu v dědickém řízení.

3.4 Odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele

Ve stávající právní úpravě bylo dědění dluhů upraveno takto: dědic odpovídá za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí pouze do výše ceny nabytého dědictví. Je-li více dědiců, odpovídají za dluhy podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví. Přesto, že dědic odpovídá za dluhy pouze do výše svého nabytého podílu, neručí pouze majetkem získaným z dědictví, nýbrž i celým svým majetkem. To je nebezpečné zejména v těch případech, kdy dědic zdědí po zemřelém např. pozemek či věc, která je těžce prodejná, ale přesto vysoké hodnoty, věřitel se však může své pohledávky domáhat i přímo na peněžních prostředcích dědice, tj. v případě exekuce mohou být nařizeny srážky na mzdu dědice, příkazy jeho pohledávky, apod. Možnost vzniku této skutečnosti je proto vždy před přijetím dědictví důkladně zvážit (17).

V novém občanském zákoníku došlo ke změně v pohledu na dědění dluhů. Ve stávající úpravě bylo určeno, že dědic dědí dluhy jen do výše svého dědického podílu. v nové úpravě bude muset dědic hradit dluhy i nad rozsah nabytého dědictví, popř. ze svého vlastního majetku.

Toto je samozřejmě velmi nevýhodné pro dědice a naopak to posiluje pozici věřitelů. Dědic má možnost vyžádat si soupis pozůstalosti. Účelem soupisu pozůstalosti je určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele. Náklady na pořízení tohoto soupisu se hradí z pozůstalosti, z podílů těch dědiců, jimž je soupis k prospěchu. Pokud je nelze náklady uhradit, soud může dědici či dědicům nařídít jejich uhrazení. Věřitelům pak soud oznámí, že soupis pozůstalosti byl proveden a umožní jim vyjádřit se k soupisu. Pořizování soupisu pozůstalosti podrobně upravuje § 1684 - § 1689.

Poté platí: neuplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu. Neuplatnilo-li výhradu soupisu více dědiců, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně. Uplatnil-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. To platí i v případě, že soupis pozůstalosti nařídil soud v zájmu osoby pod zvláštní ochranou. Každý z dědiců, který uplatnil výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s ostatními dědici. Věřitel však může po každém

dědici, který si soupis vyhradil, požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu (22).

Tato možnost sice dává dědici možnost obrany, ale pokud neví, že je dědicem, či vůbec neví o možnosti pořídit si soupis, staví ho před velký problém. Do budoucna, dle mého názoru, toto ustanovení může přinášet problémy.

Nový občanský zákoník dále výslovně stanovuje, že dědic je zavázán k úhradě nákladů zůstavitelova pohřbení a opatření zůstavitelova hrobového místa. Tyto náklady lze také hradit z pozůstalosti dle § 114 odst. 2. Ale pokud zůstavitel výslovně nerozhodl, jakým způsobem chce pohřbít, přechází toto rozhodnutí na jeho blízké.

4. Problematika dědictví v sociální sféře

Stěžejní částí práce je charakteristika nové právní úpravy dědického práva. Nelze však opomenout nahlédnutí na tuto problematiku i z pohledu sociálního pracovníka. Práce se pokusí nastínit, s jakými otázkami by se mohl sociální pracovník u svých klientů setkat v souvislosti s problematikou dědictví.

Součástí povinností sociálního pracovníka je podávat kompetentní informace. Otázky, se kterými by se mohl setkat, jsou tyto:

- Existuje finanční pomoc od státu s náklady na pohřeb a dědické řízení?
- Jak je to s nárokem na důchod (vdovský a vdovecký a sirotčí důchod)?
Bude mi vyplácen důchod např. po mém manželovi?
- Budou mi dále vypláceny peněžité dávky státní sociální podpory po mém zemřelém příbuzném?
- Budou mi dále vypláceny peněžité dávky sociální péče po mém zemřelém příbuzném?
- Jsou tyto dávky předmětem dědického řízení?

Na tyto otázky neposkytuje odpověď ani stávající občanský zákoník ani nový občanský zákoník s platností od 1. 1. 2014. Výše zmíněná práva a jejich přechod na jinou než oprávněnou osobu jsou upravena v příslušných zákonech.

Dávky důchodového pojištění jsou upraveny v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Peněžité dávky státní sociální podpory, mezi které patří i pohřebné, jsou upraveny v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. A konečně jako dávky sociální péče jsou vybrány dávky pomoci v hmotné nouzi upravené v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Zapomenout nelze ani na příspěvek na péči, upravený v zákoně 108/2006 Sb., o sociálních službách.

4.1. Pohřebné

Jak bylo řečeno výše, pravidla přiznání dávky pohřebného jsou stanovena v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Upraveno je v hlavě deváté, v § 47 - § 48. Touto dávkou se přispívá na náklady spojené s pohřbem, nikoli na náklady, spojené s dědickou daní a odměnou notáři.

Nárok na pohřebné má osoba, která vypravila zemřelé osobě pohřeb. Jak je řečeno v § 114 nového občanského zákoníku, člověk je oprávněn rozhodnout o svém pohřbu sám, pokud tak neučiní, rozhodují o tom jeho blízcí v tomto pořadí: manžel zemřelého, a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, pak rozhodnou rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, pak rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoli z osob blízkých. Pokud člověk zemřel osamělý, pak podle zákoníku o pohřbu rozhodne obec, na jejímž území člověk zemřel.

Obec pak ale nepatří mezi subjekty, které by měly nárok na dávku. Dle zákona nárok na dávku mají osoby, jež vypravovaly pohřeb osobě, která k nim byla v tomto vztahu:

- dítě, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem, nebo
- osoba, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte, jestliže dítě nebo daná osoba měly trvalý pobyt na území České republiky (27).

Dále zákon stanovuje, že splňuje-li podmínky nároku na pohřebné více osob, náleží tato dávka jen jednou, a to osobě, která uplatní nárok na dávku jako první. Výše pohřebného činí 5000 Kč. Pohřebné se vyplácí jednorázově (13, s. 247).

Pro vyplacení je nutné vyplnit příslušný formulář žádosti o pohřebné, s čímž může sociální pracovník klientovi pomoci. Tento formulář poté vyřizují úřady práce dle místa trvalého pobytu.

Odpověď na první otázku zní: finanční pomoc od státu existuje pouze na náklady spojené s pohřbem, nikoli na náklady spojené s dědickým řízením.

4.2 Dávky důchodového pojištění

Sociální pracovník by měl klienta v tomto případě v zásadě informovat o dvou důležitých informacích, protože ve spojitosti s úmrtím jeho blízkého mu v daných případech vzniká nárok na přiznání vdovského či sirotčího důchodu. Nutné je informovat klienta jakým způsobem bude postupováno v případě výplaty těchto dávek po jeho zemřelém příbuzném.

Vdovec a vdova mají nárok na důchod za předpokladu, že manželka, či manžel byl:

- poživatelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo
- splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu (28).

Nárok jim pochopitelně zanikne v okamžiku uzavření nového manželství. V zákoně jsou dále stanovena specifika, pokud se žena stará o nezaopatřené dítě apod. Stanovena je i výše vdovského důchodu. Na vdovský důchod nemá nárok družka ani bývalá manželka zemřelého. Pro nárok na vdovský důchod není podstatně, jak dlouho manželství trvalo, a ani to, zda v době smrti spolu manželé žili v jedné domácnosti (13, s 214).

Podobný postup je i u sirotčího důchodu. Nárok na něj má nezaopatřené dítě, pokud mu zemřel:

- rodič (osvojitel), nebo
- osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do výchovy jiné osoby nebo do společné výchovy manželů (28).

Aby nárok dítěti opravdu vznikl, jeho rodič nebo osvojitel musel být poživatel starobního nebo invalidního důchodu. Dále ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby

pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod nebo zemřel následkem pracovního úrazu. V zákoně je dále upravena výše a délka výplaty sirotčího důchodu.

Jak bylo řečeno výše, zákon o důchodovém pojištění upravuje vyplácení těchto důchodových dávek: starobní, vdovské a vdovecké důchody, sirotčí a invalidní důchod. Přechod těchto nároků je upraven v § 63 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

V případě smrti oprávněného vstupují do řízení o dávce a nabývají nároku na nedoplatky důchodu do dne smrti oprávněného postupně manžel, děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti. U dětí, které mají nárok na sirotčí důchod, nemusí být splněna podmínka žití v domácnosti. Byla-li dávka přiznána před smrtí oprávněného, vyplatí se splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněného, členům jeho rodiny podle pořadí.

Nejsou-li splněny uvedené podmínky, pokud oprávněná osoba neměla manžela, děti ani rodiče, stávají se tyto nedoplatky předmětem dědění, čili vstupují do dědického řízení. Zahrnují se do pozůstalosti zůstavitele a dále je s nimi nakládáno podle dědického práva.

4.3 Dávky státní sociální podpory

Těmito dávkami jsou dávky uvedené v § 2 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a to přírůstek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Toto jsou dávky poskytované v závislosti na výši příjmu. Ostatní dávky jsou: rodičovský příspěvek a pohřebné. Dříve sem ještě patřily dávky pěstounské péče, ale od 1. 1. 2013 přestaly být dávky pěstounské péče dávkami státní sociální podpory a nyní právní úpravu dávek pěstounské péče obsahuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. O pohřebném bylo pojednáno výše.

Podle § 56 tohoto zákona zemřela-li oprávněná osoba po uplatnění nároku na dávku, vstupují do dalšího řízení o dávce a mohou nabýt nárok na částky dávky, splatné

do dne smrti oprávněného, rovným dílem osoby, k nimž bylo přihlíženo při stanovení rozhodného příjmu podle § 7 citovaného zákona. Při stanovování výše uvedených dávek úřad vychází z příjmů rodiny, která může být tvořena nezaopatřenými dětmi, rodiči nezaopatřených dětí, manželem, partnerem, druhem a nezaopatřenými dětmi nezaopatřených dětí. Je zde další podmínka, že s oprávněnou osobou spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své životní potřeby.

Podle § 56 platí: byla-li dávka přiznána před smrtí oprávněné osoby, vyplatí se splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněné osoby stejným dílem osobám, které jsou uvedeny výše.

Podstatný rozdíl oproti ostatním dávkám spočívá v tom, a zákon to vyloženě stanovuje, že přechod těchto dávek děděním je naprosto vyloučen, viz § 56 odstavec 3 tohoto zákona: nároky na dávky podle tohoto zákona nejsou předmětem dědictví.

4.4 Dávky sociální péče

Sociální péčí zajišťuje stát pomoc občanům, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského zabezpečení, popřípadě jinými příjmy, a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat obtížnou životní situaci nebo nepříznivé životní poměry.

Jedním ze zákonů, který upravuje dávky sociální péče je zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Přechod nároků na dávky při úmrtí žadatele nebo příjemce upravuje § 46.

Byla-li některá z dávek podle tohoto zákona přiznána před smrtí příjemce, vyplatí se splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti příjemce, osobě, která je nejstarší z osob společně posuzovaných s příjemcem za podmínky, že se společně posuzované osoby nedohodnou jinak. Nároky na dávky v tomto případě nejsou předmětem dědictví, a pokud neexistují společně posuzované osoby, nárok na dávku nebo její výplatu zaniká (29).

4.5. Příspěvek na péči

Příspěvek na péči (dále jen „příspěvek“) se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle tohoto zákona při zvládnání základních životních potřeb osob. Náklady na příspěvek se samozřejmě hradí ze státního rozpočtu.

I v zákoně 108/2006 Sb., o sociálních službách je podrobně stanoveno jakým způsobem přechází nárok na dávku zesnulé osoby. Přechod nároku na příspěvek a jeho výplatu je upraven v § 16 tohoto zákona.

Zemřel-li žadatel o příspěvek před pravomocným rozhodnutím o příspěvku, vstupuje do dalšího řízení a případně nabývá nárok na částky splatné do dne jeho smrti blízká osoba. Do dalšího řízení může vstoupit i jiná fyzická osoba uvedená v § 83, zařízení sociálních služeb poskytující pobytové sociální služby podle § 48, § 49 nebo § 50. Může to být zdravotnické zařízení poskytující sociální služby podle § 52 nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Podmínkou je, že některá z těchto fyzických nebo právnických osob byla uvedena v žádosti o příspěvek, popřípadě v průběhu řízení ohlášena jako osoba, která poskytuje žadateli o příspěvek pomoc.

Výše řečené lze tedy shrnout takto: účastníky řízení se stávají všechny fyzické nebo právnické osoby, které se od zahájení řízení podílely na péči o žadatele o příspěvek na péči do dne jeho smrti.

Tyto osoby nabývají nárok na částky příspěvku splatné do dne smrti žadatele o příspěvek za kalendářní měsíc, ve kterém poskytovaly pomoc. Pokud se v kalendářním měsíci podílelo na pomoci žadateli o příspěvek více těchto osob, nabývají nárok na částku příspěvku rovným dílem, pokud nepředloží příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností dohodu o jiném rozdělení částky příspěvku.

Klienta je nutné upozornit, že nárok na výplatu příspěvku mu nenáleží za kalendářní měsíc, ve kterém žadatel o příspěvek zemřel, pokud zemřelému od prvního

dne tohoto kalendářního měsíce do dne smrti byla poskytnuta zdravotní péče v nemocnici nebo jiném podobném zařízení.

Jestliže byl příspěvek přiznán před smrtí oprávněné osoby, úřad vyplatí příslušné částky příspěvku, které nebyly vyplaceny do dne smrti zůstavitele, a to osobám uvedeným výše (myšleno osoby právnické i fyzické), samozřejmě za předpokladu, že zůstaviteli tato osoba před jeho smrtí poskytovala příslušnou pomoc.

Nárok na výplatu příspěvku nenáleží za kalendářní měsíc, ve kterém zůstavitel zemřel a pobýval v nemocnici nebo jiném ústavním zařízení. Důležité je zdůraznit, že nárok na příspěvek není předmětem dědictví.

Závěr

S ustanoveními občanského zákoníku se setkáváme po celý život, dotýká se celé sféry lidského bytí. Úprava a vytvoření nového občanského zákoníku je velkým zásahem do zažitých zvyklostí. Přestože se nový občanský zákoník vrací k principům, které české právo znalo již mnohem dříve, a postupně byly zapomenuty, jsou pro člověka neznalého právních dějin nové a místy i poměrně komplikované. V následujícím textu se stručně pokusím vystihnout základní rozdíly v nové právní úpravě dědického práva oproti normám stanoveným ve stávajícím občanském zákoníku.

Nová úprava dědického práva je oproti stávající úpravě velmi rozsáhlá. Nově byly zavedeny a upraveny hlavně tyto části dědického práva:

- vydědění,
- zřeknutí se dědictví,
- vzdání se dědictví,
- dědictví ze zákona,
- dědické náhradnictví,
- odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele,
- právo na povinný díl,
- nepominutelný dědic.

Z celé nové právní úpravy jasně vyplývá snaha co nejvíce vyhovět vůli zůstavitele. Dle nové právní úpravy zůstavitel může svou vůli projevit těmito způsoby:

- dědická smlouva,
- závěť,
- odkaz.

Nové je zavedení dědické smlouvy a odkazu. Na tomto místě je nutno poznamenat, že institut odkazu z odkazovníka nečiní dědice se všemi právy a povinnostmi. Otázkou zůstává, zda lidé těchto možností, jak upravit své majetkové poměry, budou využívat. Ani před touto rozsáhlou úpravou nebylo příliš obvyklé, aby lidé sepisovali závěť. Vyznat se v některých ustanoveních zákona je obtížné. Dle mého názoru v praxi může docházet k zaměňování jednotlivých institutů (dědická smlouva, odkaz, závěť). Člověk v dobré víře upravit své majetkové poměry může uzavřít něco, co původně vůbec nechtěl. Ošidné je i ustanovení dědické smlouvy. Dědická smlouva, aby byla platná, musí mít všechny náležitosti dané zákonem. O pár paragrafů dál se můžeme dočíst, že pokud nebude mít všechny tyto náležitosti dědické smlouvy, ale bude-li mít jinak všechny náležitosti závěti, nemusí to zcela zmařit úmysl pořizovatele, neboť tak bude mít platnost závěti. Pokud by tomu tak bylo, může být pak zrušena jednostranně pořizovatelem, což on vědět nebude, protože v lepším případě si bude myslet, že uzavřel dědickou smlouvu. V rámci dědické smlouvy totiž nelze smluvní povolání za dědice zrušit jednostranným aktem. S tímto souvisí, že dědická smlouva vyžaduje formu veřejné listiny a vyžaduje notářský zápis. Když tak nebude učiněno, dědická smlouva nebude platná. Závěť notářský zápis nevyžaduje (pokud je psána jako soukromá listina) a i toto může být zdrojem mnoha potíží. Lidé spolu uzavřou dědickou smlouvu bez notáře, protože si budou myslet, že to lze stejně jako u závěti, ale poté mohou zjistit, že učinili chybu. Proniknout do všech souvislostí a pravidel bude pro běžného člověka velmi obtížné a snadno bude moci dojít k mnoha nechtěným omylům.

Na základě výše řečeného lze také předpokládat, že pokud závěti budou pořizované bez pomoci notáře nebo jiného právníka, mohou se tam vyskytovat jiné výrazy. Závěť se tak bude muset vykládat a otázkou zůstává, zda takto bude zcela a přesně vyhověno vůli zůstavitele.

Dědění ze zákona je poněkud snadnější a nevyžaduje žádnou předcházející činnost zůstavitele. Tato možnost byla zachována i v nové právní úpravě. Dědické skupiny (v nové právní úpravě nazývané třídy) byly rozšířeny o dvě třídy na celkový počet šest. Toto opatření pomáhá uchovávat majetek zůstavitele v rámci jeho příbuzných, i když již hodně vzdálených.

Aby lidé začali využívat všech možností, které jim nový občanský zákoník dává, vyžaduje to jejich znalost tohoto předpisu a samozřejmě i spolupráci s notáři. Otázkou zůstává, do jaké míry se lidé naučí tímto způsobem ošetřovat své majetkové poměry. Je možné, že je to spíše otázka delšího časového horizontu. Zavádění těchto možností může zpočátku narazit na neochotu měnit zažitá zvyky, postupy a také na neznalost, jak tyto postupy využít. Má zkušenost je taková, že lidé považují seznamování se s novými zákony za nezáživné. Jedno možné řešení je, že v době, kdy se přiblíží vstoupení nového zákoníku v platnost, budou v denním tisku vycházet informace o plánovaných změnách v jednotlivých právních úpravách. Další možností je pořádání informačních přednášek a seminářů k jednotlivým částem nového občanského zákoníku.

Další velkou změnou oproti původní právní úpravě je odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele. Zůstalo společné pro obě úpravy, že dědic vstupuje nejen do práv, ale i do povinností zůstavitele, ať jsou mu všechna práva nebo povinnosti zůstavitele známy či ne. Ve stávající úpravě dědic odpovídal za dluhy zůstavitele pouze cenou toho, co nabyl. Tedy zároveň cenou toho, co do pozůstalosti přiznal. V nové právní úpravě odpovídá za všechny dluhy zůstavitele. Dědic tak musí uhradit pohledávky všem věřitelům. Nezhledňuje se to, co dědic uvede do pozůstalosti. Za tímto je patrná snaha, co nejvíce zamezit případnému krácení pozůstalosti ze strany dědice.

Dle mého názoru toto opatření více zvýhodňuje věřitele zůstavitele, byť oprávněný dědic má možnost bránit se pořizemí tzv. soupisu pozůstalosti. Zde opět hraje roli to, zda má dědic dostatek informací a ví o této možnosti. V praxi pravděpodobně o možnosti pořizemí soupisu pozůstalosti bude dědice informovat notář projednávající s ním dědické řízení. Pokud dědic využije této možnosti, teprve poté může hradit zůstavitelovi dluhy do výše nabytého dědictví. Výše dědictví se tedy prokáže oním soupisem. Pokud věřitel nebude souhlasit se soupisem pozůstalosti, může se pokusit tuto skutečnost prokázat. V případě, že by se prokázalo, že dědic neuvedl úplné informace, musel by poté hradit všechny dluhy. Jak bylo řečeno výše, závisí na míře informovanosti obou stran a zda budou schopny své možnosti prosadit. Každopádně dojde k prodloužení dědického řízení. Opět to vyžaduje informovanost dědice. V tomto případě je tedy nutná spolupráce a dobrá komunikace s notářem, který vede dědické

řízení. V případě, že nás potká tato smutná událost ztráty někoho blízkého, je nezbytné, abychom se dostatečně informovali o všech svých možnostech. Vyžaduje to aktivitu na straně dědice.

Při procházení právních úprav dědického práva jsem si uvědomil, že náklady na dědické řízení nejsou pro dědice zanedbatelnou položkou. Nová možnost pořízení soupisu pozůstalosti (viz výše) je možná, ale opět na jeho náklady, případně je možné ji uhradit z pozůstalosti. Zde se tedy nabízí otázka, zda je možné náklady na dědické řízení snížit.

Po prostudování příslušných dokumentů mě napadá, že jednou z možností je dědické řízení neprotahovat a spolupracovat s notářem. Výhodou je, že první a druhá dědická skupina neplatí dědickou daň. Dědická daň je placena v rámci dědického řízení, protože jejím předmětem je nabytí majetku v důsledku úmrtí zůstavitele. Dále předmětem zdanění nejsou úspory z penzijního připojištění (11, s. 101). Z tohoto důvodu je dobré, aby zůstavitel v případě, že se zajímá o uspořádání svých majetkových poměrů, zvážil i tuto možnost spoření. Zůstavitel také může za svého života převést část svého majetku na dědice. Tím se sníží hodnota započítávaného majetku do pozůstalosti a sníží se základ pro výpočet odměny pro notáře nebo případné placení dluhů.

Během psaní práce mě napadlo, zda se problematika dědického řízení může nějak dotknout i praxe sociálního pracovníka. Dle mého názoru odpověď zní ano. S výše uvedenými dotazy by se klient mohl obrátit na sociálního pracovníka, se kterým spolupracuje. Sociální pracovník by klientovi mohl navrhnout, aby si zažádal o jednorázovou dávku pohřebního, ke snížení nákladů. Vzhledem k tomu, že zákon velmi úzce specifikuje osoby, které mají na dávku nárok a neřeší náklady na dědické řízení (je určena pouze na náklady spojené s vypravením pohřbu), jeví se efektivněji výše uvedená řešení. Další otázky by mohly směřovat přímo do sociální sféry. Jedná se hlavně o převádění nároku na jednotlivé sociální dávky, a zda se tyto dávky mohou stát součástí dědictví. Pravidla o přechodu nároku jsou upravena v příslušných zákonech, týkajících se daných dávek, nikoli v občanském zákoníku. Jako názorný příklad byly vybrány některé z nich.

Předmětem dědění se může stát peněžitý nárok z důchodového pojištění (invalidní, starobní, vdovský a vdovecký důchod a také sirotčí důchod), ale pouze za předpokladu, že nejsou splněny podmínky stanovené v § 63 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Naopak nároky na dávky státní sociální podpory, příspěvek na péči a nároky na dávky podle zákona o pomoci v hmotné nouzi se nestávají předmětem dědictví.

Z výše řečeného vyplývá, že sociální pracovník by měl mít povědomí o platné právní úpravě týkající se dědického práva, aby mohl podat kompetentní pomoc klientovi, který se na něj obrátí např. v rámci sociálního poradenství, v situaci, ve které řeší smrt a pozůstalost svého blízkého.

Na závěr bych rád shrnul výše řečené. Přestože je tato velká změna současného systému již za dveřmi, stále koluje mnoho nejasností. Podpora ze strany státu je v tomto směru velmi nedostatečná, a tak má člověk jen málo důvěryhodných zdrojů a informací, na které by se mohl spolehnout. Úloha občanského zákoníku v životě člověka má klíčovou úlohu, jen málokdo si však v praxi dokáže představit, co může nový občanský zákoník do budoucna přinést a co jednotlivá ustanovení doopravdy znamenají. To shledávám jako velmi slabou stránku celého přepracování nového občanského zákoníku.

5 Seznam použitých zdrojů (literatury)

1. BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-429-3.
2. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
3. HURDÍK, Jan, FIALA, Josef a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Úvod do soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4112-9.
4. KADLECOVÁ, Marta, VLČEK, Eduard a Karel SCHELLE. *Několik kapitol z právních dějin*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0980-2.
5. KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
6. MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo*. 2. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-251-1659-3.
7. PLECITÝ, Vladimír, VRABEC, Josef a Josef SALAČ. *Základy občanského práva*. 5. vyd. Brno: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-293-6.
8. SCHELLE, Karel, et al. *Základy soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0581-5.
9. SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. Dědické právo. In: SCHELLE, Karel et al. *Základy občanského práva*. 3. vyd. Brno: KEY Publishing, 2011. s. 97-115. ISBN 978-80-7418-116-0.
10. SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1659-3.
11. SOVOVÁ, Olga a Zdeněk FIALA. *Základy finančního a daňového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-223-3.
12. SPIRIT, Michal. *Úvod do soukromého práva*. Praha: Ediční oddělení VŠE Praha, 1996. ISBN 80-7079-523-9.
13. TRÖSTER, Petr, et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-669-7.

14. VOJÁČEK, Ladislav. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.
15. Dědická smlouva. *Nový občanský zákoník.justice.cz* [online]. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedicka-smlouva.html>
16. Dědické skupiny, pravidla pro dědění. *Bezplatná právní poradna.cz* [online]. 29. listopadu 2010 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/zneni-vynatky-definice/5001-dedicke-skupiny-pravidla-pro-dedeni.html>
17. Jak postupovat v případě zadluženého dědictví. *Právní linka.cz* [online]. 21. 11.2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/dluhy-v-dedictvi.html>
18. Jak vyloučit nežádoucí osoby z dědění. *Právní linka.cz* [online]. 21. 11.2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/vydedeni.html>
19. Obecně o dědickém právu. *Nový občanský zákoník.justice.cz* [online]. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/obecně.html>
20. VAŇASOVÁ, Markéta. Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku. In: *epravo.cz* [online]. 21. 11. 2011 [2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-dedickeho-prava-v-novem-obcanskem-zakoniku-78510.html>
21. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 26. února 1964 občanský zákoník.
22. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník.
23. ČESKO. Zákon č. 99 ze dne 4. prosince 1963 občanský soudní řád.

24. ČESKO. Zákon č. 357 ze dne 5. května 1992 o dani dědické, dani darovací a dani z převodu z nemovitostí.
25. ČESKO. Zákon č. 358 ze dne 7. května 1992 o notářích a jejich činnosti (notářský řád).
26. ČESKO. Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod.
27. ČESKO. Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře.
28. ČESKO. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění.
29. ČESKO. Zákon č. 111 ze dne 14. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi.
30. ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách.
31. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí.

6 Klíčová slova

Dědické právo

Dědické řízení

Dědictví

Občanský zákoník

Účastník dědického řízení

Závěť